

## OSVRT NA FILM „VELIKA LJEPOTA“, *LA GRANDE BELEZZA* (2013.)

### / REVIEW OF THE FILM „THE GREAT BEAUTY“ (2013.)

Stanislav Matačić

Psihijatar, trening analitičar i supervizor IPA i EPF, Hrvatsko psihoanalitičko društvo, Hrvatsko društvo za psihoanalitičku psihoterapiju, stanislav.matacic@zg.t-com.hr

/ psychiatrist, training analyst and IPA and EPF supervisor, Croatian Psychoanalytic Society, Croatian Association for Psychoanalytical Psychotherapy, stanislav.matacic@zg.t-com.hr

Film talijanskog redatelja Paola Sorrentina *La grande bellezza* iznenađujuće je, ali posve zasluženno osvojio gotovo sve najvažnije svjetske filmske nagrade 2013. godine.

Glavni lik, Jep Gambardella (glumi ga Toni Servillo) šezdesetpetogodišnji je novinar, autor jednog romana u mladosti, koji se etablirao kao kralj „partijanera“ na zabavama rimskog *jet-seta*. Film započinje proslavom njegova 65. rođendana (Sorrentinovi junaci mahom su stariji muškarci), nakon koje saznaje za smrt svoje jedine mladenačke i životne ljubavi Elise, što pokreće narcističku bilančnu krizu koja ga na kraju filma odvodi na otok, na rt ispod svjetionika, mjesto gdje je prvi put vodio ljubav s njom. Na tom unutarnjem putu u prošlost vidimo ga u mnoštvu interakcija s drugim „izgubljenim“ likovima iz svijeta koji ga okružuje.

Ne skrivajući inspiraciju filmovima velikana talijanske kinematografije, posebno Fellinija (*Slatki život, 1960., Osam i pol, 1964., Rim, 1972.*) i Antonionija (*Avantura, 1960., Noć, 1961.*), Sorrentino je pola stoljeća kasnije uspio napraviti samosvojno remek-djelo na tragu tih velikih majstora.

Kao što je *La dolce vita* bio prikaz lutanja, također novinara, Marcella Rubini (igra ga Marcello Mastroianni) beskrajnim noćima vječnoga grada, tako i Jep traži „veliku ljepotu“ u cjelonoćnom bančenju koje ima maničnu katarzu u „vlakicama koji nikamo ne vode“. To je svojevrsno putovanje kroz danteovsko čistilište „na kraj noći“, što je i naslov Celineova romana iz kojega je Sorrentino izvukao početni citat filma. Sorrentinov Gambardella jest četvrt stoljeća stariji Marcello Rubini (*La dolce vita, 1960.*) i Guido Anselmi (*Osam i pol, 1963.*) – oba je utjelovio Mastroianni –



u pola stoljeća starijoj Italiji. Sorrentino je rođen točno pedeset godina nakon Fellinija. *Velika ljepota* rekapitulacija je „bolje prošlosti“ glavnog lika i vječno-ga grada te talijanske kinematografije u današnjoj berluskonijevskoj Italiji. Bolest koju je Fellini dijagnosticirao u svojem filmu „bez nade“ u četiri godine kasnijem *Osam i pol* u punom je zamahu pola stoljeća kasnije, a zove se ispraznost, površnost, besmislenost, pretencioznost, grandioznost, jednom riječju, kultura narcizma (Lasch, 1979.).

Sorrentino je precizan dijagnostičar; osim Jepa, tu je cijela galerija narcističkih karaktera ocrtanih u skicama s točnim detaljima. Cijela je to galerija dokonih i materijalno osiguranih, koji se grozničavo trude nikada ne završiti vlastitu adolescenciju („vlakić koji nikamo ne vodi“) i poreći neumitno protjecanje vremena (Sorrentino završava film vožnjom niz Tiber kao odjavnom špicom). *Panta rei*.

Ako je Fellini u *Slatkom životu* najavio epidemiju bolesti današnjice koja se zove „patološki narcizam“, Sorrentino je prikazao potpunu kliničku sliku razvijene bolesti koja je dosegla razmjere pandemije zahvaljujući ponajprije medijima, uključujući film. Jep je ipak svjestan situacije i, iako se naizgled savršeno prilagodio kulturi narcizma, ima proboje ljudskosti i empatije.

Početak krize njegova narcizma saznanje je o smrti Elise de Santis, njegove djevojke iz mladosti koja ga je ostavila 1970. godine. Nakon toga, slično kao u Fellinijevu *Osam i pol*, narcistički slom počinje snom.

Uspavljujući se, Jep gleda u strop i vidi morsku površinu. U trenutku kad modrinu zapara trag glisera sigurni smo da Jep već sanja. Vidimo zabrinuta lica i uzvike upozorenja koje Jepu upućuju mlade djevojake na obali; on zaranja da bi se sklonio od prijeteće opasnosti te izranja ponovo mlad i lijep. Pogleda prema obali i uhvati pogledom Elisin smiješak nježnosti i ljubavi, sreće što je živ. To je očito početak njihove ljubavne priče. No san zatim prelazi u drugu sliku, gdje majka u Rimu traži djevojčicu koja se sakrila u kapelicu, ispod razine zemlje, što vjerojatno simbolizira nesvjesno, ali i smrt kao konačnu separaciju, jer tamo su kripte. Dok promatraju jedno drugo kroz okno s rešetkom, djevojčica mu kaže: „Ti si nitko.“

Prvi san znak je početka raspada narcističke strukture „lažnog selfa“ (kao u filmu *Osam i pol*) na kojoj je Jep izgradio osobni i profesionalni život. Jedan je od likova u Jepovu društvu Sebastiano Paff, „najveći talijanski pjesnik“, koji „ništa ne govori zato što sluša“, autor stiha koji zlobno citira Jep: „Gore sa

životom, dolje sa sjećanjima..." Manifest kulture zaborava. Društva koje se više ne želi sjećati, ne želi zaći ispod površine.

„Kojim se poslom baviš?“, pita Jep Oriettu, dobro „uščuvanu“ damu ne mnogo mlađu od nje, dok šeću noću praznom Piazzom Navona. „Ja sam bogatašica.“ „Izvršno zanimanje“, ironično će on. Nakon što „odrade“ seks bez odnosa, dok ona ide u drugi dio ogromnog bogataškog stana po MacBook da bi mu pokazala selfije koje objavljuje na Facebooku i tako skuplja lajkove „prijatelja“, on bježi bez pozdrava, a mi čujemo njegove misli: „Nakon 65. rođendana shvatio sam da nemam vremena za ono što želim raditi.“

Ne može napisati drugi roman jer „nema mira ni koncentracije u Rimu“, a i čemu, kad bi to ionako bio „roman ni o čemu“, neostvorena ambicija Gustava Flauberta.

Filmska priča završava drugim snom.

Kad Jep otkrije usnulu (ili umrlu) sestru Mariju „Sveticu“ na podu svoje spavaće sobe, usne pokraj nje u fotelji. Nakon toga vidimo ga, kao da se ujutro probudio, u razgovoru sa sestrom Marijom „Sveticom“ u fantazmagoričnoj sceni. Jato flaminga na Jepovu je balkonu ponad Koloseja. Dok on iznenađeno promatra prizor, Svetica ga pita zašto nikad nije napisao dru-

gu knjigu. „Tražio sam veliku ljepotu ali...“, oklijeva, „nisam ju našao“, odgovara. Na to ga Svetica pita zna li zašto ona jede samo korijenje. Ne, ne zna. „Zato što su korijeni važni“, reče ona i otpuše jato flaminga na njihov let kući.

Jutro. More. Jep je na palubi broda. Povratak korijenima. Otok njegove mladosti na horizontu. Mladi Jep gleda Elisuu koja mu pogledom punim obećanja pokazuje svoje dojke. Jep ju gleda s nižih stuba koje vode prema svjetioniku u pozadini. U isto je vrijeme i dojenče koje je otkrilo ljubav prema dojci – izvoru života, i adolescent koji živi svoju prvu ljubav i uskoro će osjetiti ekstazu tjelesnog sjedinjenja sa svojom adolescentnom ljubavlju Elisom, ali i ostarjeli Jep kojeg duh već mrtve Elise zove da ju slijedi.

U *offu* se čuje Jepov glas: „Tako sve završava – smrću. Ali najprije je bio život, skriven iza bla-bla-bla... Tišina i osjećaj. Osjećaj i strah. Ispod je ispod. Ne opterećujem se time što je ispod. Dakle, neka roman započne. Poslije svega to je samo trik.“

Obmana, privid, fantazija.... Film.

Posljednji kadar. Elisino prekrasno lice. Pa onda naslov: *La grande bellezza*.

Što je ta velika ljepota?

Život sam.